

1

Büyük politika hakkında neden çok konuşmak istemiyorum?

Birincisi o politikaları belirleyenlerin sahip olduğu bilgilere sahip olmayabilirim. Belki sahibimdir, belki benden fazlasını bilmiyorlardır ama *belki* de biliyorlardır. Bu belkiler arasında ilerlemek mümkün değil ve vüzeraya yaptığınız her eleştirinin bu basit karşılıkla susturulması mümkün. Biz bu *yönetici*, *siyasetçi* denen insanların makul ölçülerde akıllı olduğuna inanıyoruz ama onların tanrı olduğuna veya geleceği bildiğine değil. Beceriksiz olduklarını düşündüğüm çok, genel gidişlerinin de iyi olmadığı kanaati bende hakim. Bilhassa artık *tek adam* duruşunun, bilhassa sevgilerini abartanlar yüzünden yanlış sevkettiğini, Suriye gibi yanlışlarda hesap sormanın baştan başlaması gerektiği düşüncesi var ama bunların hepsinde, bu, *her şeyi bilmiyor olabilirsin* itirazı makul.

İkincisi politika hakkında konuşmanın, *haklı* olmak dışında kimseye bir faydası olduğunu sanmıyorum. Bilerek ve isteyerek insanları yönetmekten kaçan birinin, sonra sözünün dinlenmediğini, politika oluşturulurken kendisine sorulmadığını söylemesindeki komiklik bir tarafa, istesem de kendimi dinletecek gücüm olmadığına göre, *haklı* olmak ve kendimi memnun etmekten başka bir faydası olmayacak konuşmalara girmiyorum.

2

Ölüm neyi alıp götürür?

Falanca insanın yeniden doğduğunu söylüyorlar. Ancak *ölüm* o kadar zormuş ki insan önceki hayatından hiçbir şeyi hatırlamıyormuş. Arada sırada gördüğü rüyalar ve *o his* dışında bir delili yokmuş.

Bir delili yok demek aslında bu, bilmem farkında mısınız?

Böyle bir hissi, mesela uçtuğunu söyleyen bir insan da iddia edebilir. *Dün şuradan şuraya havalandım ama kimse görmedi, ben de tam ayrıntıları hatırlamıyorum ama o his duruyor* dese, ona inanır mısınız? Ben inanmam. O halde nasıl oluyor da, ölümün insanlara unutturduğu önceki yaşamlara inanabiliyor sun?

3

Birkaç gündür Daniel Dennett'in *Breaking The Spell* kitabını dinliyorum. Dinin neden varolduğunu ve dini düşüncenin neden halen önemli olduğunu anlamaya çalışan, ama bunu Ateist bir perspektifle yapan bir kitap. Dennett zaten Ateizm denince Dawkins'le aynı kategoride, söyleyeceğini onun kadar abullabut olmasa da, esirgemeyen biri. Daha önceden de *Consciousness Explained* isimli bir kitabını okumuştum.

Bu kitapla aynı zamanda, bir de Yale Üniversitesi'nde PHIL 176 Death (Ölüm) dersinin videolarını seyrediyorum. 2007'de Shelley Kagan tarafından verilmiş bir ders ama konusu itibariyle pek modası geçtiğini sanmıyorum. Daha önceden dinlediğim 13. derse kadar olanları atladım, bunların geneli insanın *kişiliği* veya *özü* gibi konulardaydı. Ölümü anlatırken, *ölen kim?* sorusuna cevap verebilmek için uzun uzun anlattıkları. Şimdiyse, aslında bu sorunun cevabının pek de önemli olmadığına ve zaten kesin bir cevap vermenin mümkün olmadığına kanaat ettiğimiz için doğrudan *ölüm nedir?* diye bakıyoruz.

Kagan'ınki daha doğrudan, Dennett'inki daha dolambaçlı bir saldırı. Dennett üslup olarak uzun uzun anekdot anlatmayı seviyor, biraz fazla daldan dala atlıyor ve önceki kitabında da farketmişim, önemli soruları ileriye bırakıp, sonra bunların üzerinde yeterince durmuyor. Burada da *bir Tanrı var mıdır* gibi, aslında dinle ilgili temel bir soruyu ileriye attı ve şu sıra bu sorunun cevabını vermesi gerekiyor ama beklendiği kadar derin bir cevap gelmiyor. Bunun yerine *Tanrı'ya inandığını söyleyenlerin çoğu aslında Tanrı inancının önemli olduğunu düşündüğü için, Tanrı'ya inanmaya inanıyor* gibi topu taca atan ve *zaten olmayan bir şeyle bizim bu kadar uğraşmamızın da anlamı yok* manasına gelecek bir tavırla konuyu olduğu yerde bırakıyor.

Dinin ekseri kısmının insanların aczinden ve cahilliğinden kaynaklanmış olması, onun geleneklerine, adetlerine veya bunun gibi bir takım sosyal taraflarına, bu sosyal tarafları destekleyen doğrularına *bilimsel* destek bulamıyor olmamız, sorduğu temel sorunun, yani *bu hayat sadece kendisinden ibaret midir?* sorusunun önemini ortadan kaldırmıyor. Ölümle ilgili bu dünyada söyleyeceğiniz her şey, onun bir son olduğu, Kagan'ın tekrar tekrar anlattığı gibi, onu tecrübe etmenin bir taşın kendini tecrübe etmesinden farklı olmadığı gibi ifadelere dönüyor. Tanrı da benzer şekilde. Ancak bunlar, sorunun ağırlığını, asıl meseleyi, *bu dünya neden var?* meselesini, *biz neden varız?* meselesini ortadan kaldırmıyor.

Hepsi sadece kuantum alanlarının denk gelmesiyle oluşmuş bir şans eseri demekle, *Tanrı yarattı* demek arasında, *hikayecilik* ölçüsüyle bakarsak, pek bir fark yok. Bilimciler ilkinin daha *açıklayıcı* olduğunu düşünüyor olabilir ama her ikisi de, *bu konuyu günlük bilgimiz ölçüsünde bilmiyoruz* demekten başka bir anlama gelmiyor. Dini ilimler Tanrı hakkında bunun üstüne başka şeyler anlatıyor, bilim de, bütün bir *yaratılış* binasını *şans eseri* fikri üzerine kuruyor ama neticede zemin benzer: İkisine de bir şekilde inanmanız gerekiyor.

Eğer inanç, insan hayatında bu derece temel bir yerdeyse, yani onsuz yaşamak mümkün değilse, onsuz hayatımız yarım kalıyor ve yeterince fonksiyonel olmuyorsa, demek ki inançların veya *inanç mühendisliğinin* hayati bir tarafı varmış ki, bu kadar zihnimizi ele geçirmiş diyebiliriz. Kainata, ölüme, tanrıya dair bir takım inançlar ortaya çıkarmak ve bunların en azından sathen *tutarlı* olmasını beklemek insani bir durum. Ancak bu insani durum, neden var? Gerçekten insanı diğer canlılardan ayıran bu kadar özelliğin yanında, inanç sahibi olmak zorunda olmak, ona bir avantaj sağlıyor mu?

Buna *tabii ki* diyecek çoktur. Çünkü neden, çünkü varolmayana inanç duyarak insan gelebilecek

tehlikelere karşı kendini korumuş. Güzel bir fikir, fakat, aynı zamanda gelmesi muhtemel olmayan tehlikeler için de kaynaklarını israf etmiş. İkincisi birincisinden daha çoktur eminim. Yani inanç sahibi olmak, o kadar kullanışlı ve avantajlı bir şey olsaydı, sadece insana mahsus olmazdı, bir de böyle bir sorun var.

O sebeple belli inançlar yetiştirir, büyütürken, bu inançlara neden ihtiyaç duyduğumuzu ve insanda bu inanma ihtiyacının nereden kaynaklandığını da düşünmemiz icap ediyor. Bir şekilde Tanrı'ya veya ona benzer kavramlara ihtiyaç duyuyoruz, bir şekilde ölümden sonra hayata inanmak istiyoruz, bir şekilde kendimizi kainat karşısında yalnız görmek istemiyoruz. Bunun *usullerinin* doğru olmadığını, yani dinin bu ihtiyaçları tam olarak karşılamadığını söyleyebilirsiniz, dersiniz ki, efendim, insanların önemli bir kısmı artık dinin anlattıklarından bu gibi dertlerine *deva* bulamıyorlar. Ancak ben buradan dini işleyişin, yaşayışın yeterince işlenmediğini, yeterince iyi sunulmadığını anlarım, onun tamamen faydasız olduğunu değil. Ayrıca asıl meseleler üzerinde, Tanrı'nın varlığı ve şu bedendeki *ben* hissinin nereden geldiği gibi konularda, hala emekleme safhasında bir medeniyetimiz, fikriyatımız var. Tanrı'yı reddedenler, o olmazsa, kainatın nasıl olup da rasyonel olacağını, nasıl olup makul olacağını veya insanın nasıl olup da *gerçekle* yüzyüze kalabileceğini açıklayamaz. Evrimsel manada, hakikat/gerçek insana yarayan bir bilgi değildir, dahası *yalan söylemek*, *hayal görmek* vs. insanı *eş bulma* konusunda çok daha avantajlı duruma getirir. Erkeği ve kadını, olduğu gibi görmek mi, yoksa onun *dünyadaki en güzel insan* olduğunu düşünmek mi daha iyidir evrimsel açıdan? O halde neden hakikat bize ulaşsın ki? Bizim hakikatle ne gibi bir işimiz olabilir, eğer Tanrı yoksa?

Bu Anselm'in *ontolojik kanıtı* gibi bir izah değil. Daha çok Ateizm'in Tanrı'yı reddetmek için kullandığı araçların büyük ölçüde *kainatı* reddetmek için de mümkün olduğunu iddia etmek. *Tanrı fikri* çok aptalca geliyor olabilir ama anlamsız bir kainat fikri daha aptalca değil mi?

O sebeple dine *kafadan* saldıran zevatın derdinin, hakikatin anlaşılması olduğu kanaatim olmadı. Ben İslami geleneğin mensubu olarak, bunun ne gibi arzular içerdiğini, insanların nasıl da hakikati bırakıp, kendilerine kulluk etmesi kolay *tanrılar* icad ettiğini, kainatı anlamamanın Allah'ı anlamaktan daha kolay olduğu halde, nedense insanların Allah'ı anladığını iddia edip, kainattan yüz çevirebildiğini görüyorum. Bununla beraber, *varlığın anlamı* konusunda, bana öğrettiği, günlük hayatımı icra ederken, *bu müşteriye de aldatmak rasyonel olur mu?* sorusuna cevap vermem gerektiğinde, bana felsefeciler değil, *bizi aldatan bizden değildir* diyen Peygamber oluyor. Çünkü mesela modern ahlakın önemli bir kısmının anlamsız olduğunu görüyorum. Rasyonel bir ahlak, karşınızdaki insanın kim olduğuna bağlı olarak size onu aldatıp aldatmama konusunda farklı cevaplar vermelidir. Eğer hiçbir zaman ortaya çıkmayacaksa, diyelim, bir makalede sonuçları azıcık değiştirmem, yayınlanma imkanını artıracaksa, birazcık abartmam aslında gayet rasyoneldir, çünkü bu sayede kendi ölümlü varlığımı daha kolay yaşamaya sevk etmiş olurum. Buradaki *ortaya çıkmayacaksa* ölçüsü de, çoğu durumda makul bir risktir.

Böyle tartışmalar, kitaplar bana bulunduğum yeri daha çok sorgulamaya imkan veriyor. Uzun zamandır *normal* müslümanların inandığı gibi inanmıyorum, benim için *ahlak* ve *uygulama* sözden

daha önemli ve önce geliyor. Mensubu bulunduğum geleneğin önemli bir fikir krizinde olduğunu, ezelden *global* bir din olarak, modern çoktanrılı *liberal demokraside* kendine yer bulmakta ne kadar zorlandığını biliyorum. Ancak bütün bu geleneği, *saçma sapan hikayeler* deyip bir kenara atacak değilim. İnsan hikayesidir, İslam da benim hikayem.

4

Twitter'da İran, Rusya ve Suriye'yi yerme günleri. Ben de katılsam diyorum, *mezarına köpekler işeyesice Humeyni'nin* diye girizgahlar dizsem. Eminim pek çok Şii bunları görüp ihtida edecektir.

Şiiliğe bakışım 20 senedir değişmedi herhalde. Neticede bizde olmayan, hayli yabancı bir dini müesseseleri var. Kitabımız aynı ama onların *dini pratikleri* bizden hayli farklı. Hristiyan bir yerde doğsam Ateist olurum dediğim oldu, Şiilik için de geçerli bu. İnanç doktrinlerini adı Ali de olsa, Veli de belli insanlara fazla yer veriyorsa, benim huzurum kaçıyor. İnsanın insan olduğunun teslimi gerekir, bu da önce onun sınırlı olduğu, ölümlü olduğu gibi düşüncelerle başlamayı icap ettirir. Bizde de (adı tasavvuf olan bazı geleneklerde) yer bulan, bazı insanların tartışılmaz üstünlüğü, kurtarıcılığı fikrine uzağım. Bunu formüle etmiş, temel taşı yapmış Şiiliğe bakışım da burun kıvrıma şeklinde gerçekleşiyor. 1400 sene önceki siyasi olayların kan davasını gütmek, bunu goygoy malzemesi yapmak da ayrı bir mesele. Birisi *sen peygamberin torununun katledilişine üzülmüyor musun?* edebiyatı yapıyorsa, bunun bugüne dair bir istismar içerdiğinden şüpheleniyorum. O dava benim nazarımda tarafları öldüğü için düşmüş bir davadır, ne Muaviye, ne Yezid, ne Kerbela'nın diğer failleri aramızda, diğer müslümanların aleyhine bunu gütmek iyiliğe hizmet etmiyor.

Bunları Şiiliğe bakışımı anlatmak için yazdım. Bununla beraber bugünkü hallerimizde, bu mezhep farklılığının temelde siyasi bir farklılık olduğunu, gereğinden fazla gerilmesinin dine faydası değil, zararı olduğunu da düşünürüm. Biz Ehli Sünnet'i savunacağız, onlar mezhepçilik yapıyor diye biz de yapacağız ve bu sayede galip geleceğiz diyorsak, onların kafa yapısına, yobazlığına, istismarına tav olmuş, onların tuzağına düşmüş oluruz. Bu kavgayı da kazanamayız, bizim (Türklerin) birinci hasleti dindarlıkları değil, malum, her ne kadar kendimizi öyle görüyor olsak da, son zamanlarda herkes bizim dindarlaştığımızı söylediği için kendimizi öyle sanıyor olsak da, gerçekte öyle bir durum yok. Türkiye'ye diğer müslüman milletlerin bakışı dindarlığı üzerinden değil, gelişmişliği ve insan çeşitliliği üzerinden olabilir.

Benim için de kolay ve hoş aslında mezhebimle övünmek ve bizim onlardan ne kadar üstün ve daha merhametli ve daha iyi olduğumuzu söylemek. Bunun alıcısı da herhalde daha çok olur. Bununla beraber benim gayem kendime rahatlatacak bir söylem bulmaktan öte şiilik nasıl bitirilir ve vatandaşı olduğum devlet nasıl daha sağlam olur, halkını, beni, çevremdekileri nasıl daha mutlu eder, bunları düşünmek. Şiilikle mücadele, hem yanlış bir dini fikir olduğu, hem siyaseten bizden uzak olduğu için önemli bir öncelik ancak bunun yolu sabah akşam onlara sövmek değil, maalesef. Onların insan kapa-

sitesini, fikri kapasitesini yok etmek, onları bölmek, birliklerini bozacak *modern Şiilik* fikriyatı üretmek, mezheplerini siyasi malzeme olarak kullanmalarına mani olmak vs. daha önemli ve etkili olacaktır.

Bunları söylediğimde, sanki İran'ı çok seviyormuşum da, onunla birlik olmak çok umurumdaymışım gibi duruyor olabilir velakin asıl derdim, Allah şahit İran değil. Bu kazanamayacağı savaflara girmeye çok meraklı millete, *yaptığınız hedefe ulaşacak mı?* diye sormak.

Buna da *biz zaferden değil, seferden sorumluyuz* diye bir cevap veriyorlar. Hayır hocam, zaferden de, askerini, enerjini, silahını, söylemini, paranı, toprağını, insanını doğru kullanmaktan da sorumlusun. Söndürebileceğimiz ateşler yakalım. ## 4

Bugün *Mavi Marmara* duruşması vardı, çok yakından takip etmedim ama anladığım kadarıyla dava düştü. Uluslararası anlaşma sebebiyle düşürüldü. Bu zamanında belli bir neticeydi, anlaşmaya varıldığında Türkiye bu yargılama hakkından vazgeçmiş oluyordu. Bunun ne kadar *hakkaniyetli* olduğunu tartışmayacağım, çünkü iki taraftan da söylenecek sözler bulunabilir. Bir taraf, *Kudüs'ü (veya Gazze'yi) esaretten kurtarmak* için girişilmiş bir mücadeleden bahsedebilir, diğeri politik zorluklardan ve o zamandan beri verilen mücadelenin kimse için faydalı olmadığından bahsedebilir. Bir yanda devlet var, bir yanda *hakkaniyet* ve her ne kadar aynı tarafta olmalarını beklessek de, anlaşıldığı kadarıyla bu beklentimiz pek karşılanamayacak.

Pratik ve doktrin diye iki uç olsa, bunların hangisine daha yakın olurdum? Bu diğer konularda da çok tartışmaya açık bir *kısa vade, uzun vade* kavgası. *Daima uzun vade* diyerek yaşayamayız, çünkü o uzun vadeyi görecektik kadar *güç* ancak kısa vadeli tedbirlerle kazanılabiliyor, ancak *sadece kısa vade* diyerek de hayatta bir anlamımız olmaz.

Dini düşünce veya genel olarak *düşünce* dediğimizin bu ikisi arasındaki terkibi iyi bulması lazım. Hangi adımları atınca nereye ulaşıyoruz? Bugünkü sınav bana on yıl sonrası için ne kazandırır? Bugün yapmam gerekenleri yapmazsam ne kaybederim?

İnsanların hayatında bile bunların kolay cevapları yok. Sanki varmış gibi yapıyoruz bazen, çünkü meselemiz bir siyaset bulmak değil, genelde galip gelmek oluyor. *Böyle yaparsak uzun vadede her şeyi teslim etmiş oluruz* diyenle, *böyle yapmazsak o uzun vadeyi asla göremeyiz* diyen hep çatışıyor. Bunların da, o uzun vade uzakta olduğu için birbirlerine edecekleri laflar çok. Hasılı insanlar konuşmaya devam ediyorlar.

Bunun başka bir tarafı dini söylemlerin ne kadar uzun, ne kadar kısa vadeye dönük olacağı. İnsanın kendini veya başkalarını anlaması bile bu iki yoldan birini tercih etmesiyle mümkün. *Karşımdaki insanla kısa vadedeki hayrı gözeterek bir mücadeleye mi girmeliyim, yoksa onunla uzun vadeli ilişkimi mi korumalıyım?* Hangisi daha doğru?

Buradaki iki uç, bir yandan da *doktrin* ve *eğitim* konusunda kendini gösteriyor. Doktrin olarak haklı olmak mı istersin, yoksa karşındaki insanın eğitimini tamamlamak mı? Bunun bir cevabı var mı?

Bir insanı etkilemek için onun tarafından seilmek lazım. Bir şekilde iletişim kanallarının açık olması lazım. Onu eğitmek istiyorsan, onunla bir alıp vereceğin varsa, bir umudun varsa, kapıları tamamen kapatmak bir çözüm değil. Bununla beraber kapıları kapatmamak uğruna her sözüne baş sallamak da, mesela, doğru değil. Ne yapacağız, o zaman?

Bunun kararını ben *ortama* bırakmayı ve değişik toplulukların insanlara farklı yaklaşımlar sergilemesinin daha doğru olduğu kanaatindeyim. Bazı insanların kalplerini açan anahtarlar sizin elinizde olmayabilir, onlara da başka şekilde yaklaşmak icap eder. Bazısı bazısı için manasızdır, belki *böyle arkadaş hiç olmasa daha iyi* deriz ama kimin hangi vesileyle nereye ulaşacağını bilemeyiz.

Eğitimin, genelde doktrinden daha önemli olduğunu, doktrin olarak doğru olmanın kişiye *kendiden kaynaklı haklılık* dışında pek bir faydası olmadığı kanaati sanırım yaşlandıkça oluşmaya başladı. Eski halime nazaran hayli *eyyamcı* sayılmam da bundan herhalde.

Dini kitaptan okuyup, ahlak kesmenin ne kadar zevkli olduğunu belki on yaşımdan beri biliyorum. Ancak böyle bir *haklılığın* insanların faydasına olmadığını, herkese bulunduğu yer itibariyle yardım edebileceğimizi ve dünyadaki vazifemizin de az buçuk bu olduğunu da öğreniyorum. Ben bugün, 21. yüzyıl Türkiye'sinde yaşayan bir adam olarak, kendimi 7. veya 17. yüzyıldaki standartlarla değerlendirmeye çalışırsam, bu muhtemelen kendime ve etrafıma haksızlık olur.

Bununla beraber diyecekler ki, *kim belirleyecek bu yeni standartları?* Tamam, bir yenilik gerektiği aşkar olabilir, eski zamanlarda olmayan günah işleme yöntemleri var ve aynı şekilde o zamanlar olmayan sevap imkanları da var. Bunların hangisinin daha makbul veya daha kötü olduğuna kim karar verebilir?

Naçizane toplulukların kendileri için en iyisini tercih ettikleri kanaatine ulaştım. Bir topluluk *değerlerini* mensuplarına ne derece aktarabiliyorsa, onları ne kadar iyi eğitebiliyorsa, o kadar ayakta kalıyor. Ancak bu eğitim bir ezberden doktrin eğitimi değil, insanların günlük hayatlarında kullanacakları, onların zor durumlarda dahi doğru olmalarını sağlayacak bir eğitim. O sebeple, Kitab'a bakıp, oradan bir iki ayeti çekip, bunlarla insanların kafasını yarmayı adet edinenlerin muhtemelen bu *eğitim* metodunu pek de ileriye götüremeyecekleri, ancak insanların dinlemeyi ve onları sevmeyi öğütleyenlerin bir asır sonra hala varolacaklarını tahmin etmek mümkün.

5

Nass ne demek? *Tartışılmaz hüküm* demek. Ancak bu tartışılmazlık, insanların anlayışı itibariyle mi, yoksa üzerindeki etiket itibariyle mi? İnsanlar bu hükümleri tartışılmaz olduğunu kabul mü ederler, yoksa gerçekten tartışmaya ihtiyaç duymazlar mı?

Nass aslında ikincisi olmalı: O kadar açık ki, zaten tartışmaya da ihtiyaç yok. Allah'ın birliği böyle, o kadar açık ki nesini tartışacaksın? Ancak bunun her yere uygulanması da zor, insanlar bazı konularda ihtilaf ediyorsa, burada nass olmadığını düşünmek daha kolay. *Falanca ayet bizim için nasstır* dediğinde, aslında bunun o kadar da *nass* olmadığını kabul etmiş oluyorsun, *bizim için* diyerek.

İnsanların bu her tarafından belirsizlik akan dünyada bir kesinliğine sarılacakları bir dala ihtiyacı var: Nass bunu sağlıyor. Diyoruz ki, *şu ve şu kesindir, bunları tartışamayız. Bunların kesinliğini tartışan da zaten bizden değildir ve bunu tartışmak bizi ancak helake götürür*. Elimizde mis gibi bir kesinlik oluyor, yanlış olmadığından emin olduğumuz bir yol.

Bu güzel ancak bir yerden sonra, okumaya devam ettikçe, bunun temelde psikolojik bir ihtiyaçtan kaynaklandığını da düşünüyorsun. Nass dediğin gerçekten tartışılmaz olduğundan değil, biz onu öyle görmek istediğimizden ve hayatımızı ona göre şekillendirmeye azmettiğimizden nass. Tabii ki ben bunu böyle söyleyince, tartışma başka bir yere gidiyor, o zaman diyor, *sen bunun nass olduğuna inanmıyorsun, o halde, sen de helak olmuşlardansın*. Belki bu doğru, belki mesele benim imanımın zayıflığı ancak belki de, yani, ufak bir ihtimal de olsa, bizim bu kadar nassa ihtiyacımız yok.

Daha doğrusu şu: İnsan nass'lara sığınıp, doğru yaşamayı düşünme sorumluluğunu üzerinden atamaz. *Bize böyle bir emir gelmedi* deyip, sırf aksine bir hüküm sayılmadığı için kapitalist olamazsın, ancak kapitalist olmayı nassen inkar da edemezsin. Asıl sorunları düşünmeye başladığımızda hayatımızı şekillendirme konusunda, nass'ların o kadar da yardımcı olmadığını farkederiz. Farkedince o nass'lar da, o kadar nass olmaktan çıkar.

6

Teknoloji hayatımızı kolaylaştırıyor ve *aslında gelecek o kadar da korkunç değil*.

Mesleğim yapay zekayla uğraşmak olduğu için, bunun sosyal taraflarıyla da ilgilenmem gerektiğini düşünüyorum. Ancak *teknologlarda* beni sıkan bir şey var, *ne olursa olsun ilerleme kafası, yenilik=ilerleme kafası*, yeni oyuncakların her zaman daha süper olduğu kafası. Zaman zaman gelen *minimalizm* modası gibi değil benimki, daha çok teknolojiden bıkmışlık.

Gittiğimiz yerin *tehlikesiz* olduğuna inananlar çok. Daha doğrusu sanırım inanmasalar da, hayat standartlarının devamı için bunu söylemeye devam etmek durumundalar. Adamın ödeyeceği faturalar, alacağı yatlar, bineceği uçaklar ve konuşmacı olarak katılacağı konferanslar var ve bunların hepsi robotların ne kadar da güzel bir gelecek vaadettiği temeline dayanıyor. Bu adama *robotlar tehlikeli mi?* diye sorarsan, evet demesini beklememek lazım.

Bununla beraber, insanlık kendini yok etme noktasına yavaş yavaş geliyor. İki uç var, biri henüz bu akıllı makineler kendi ayakları üzerinde duramayacak kadar gelişmeden kendimizi yok etmemiz. Diğeri de bu akıllı makinelerin bizi artık hayatta devre dışı bırakması.

İnsanlar sonsuz bir enerjinin, diyelim Güneş'in etrafına yapılmış bir Dyson küresiyle bütün enerjisini soğurup kullanmanın, insanlık için *cennet* olacağını düşünüyor. Herkes için hayatı boyunca aklına gelebilecek her şeye *bedava* erişim. Çünkü robotlar bizim hizmetçimiz olacak, pis işleri onlar yapacak. Bu pis işlerin arasında, en pisini kimse söylemiyor: *Düşünmek*. Düşünmeyi de onlar yapacak, çünkü düşünmek zorunda olmayan bir insanın düşündüğünü dünya tarihi henüz yazmadı. Ben de mecbur olmasam da, kahvemi alıp, çikolata yiyerek bütün gün karşıdaki parkı seyretsem istiyorum.

Eğer robotlar bizim üzerimizden bu düşünmek yükünü alacaklarsa, zaten insan olmanın da bir manası kalmayacak demektir. Hayat doğumla ölüm arasında biraz enerji tüketmek ve çeşitli rüyalar görmekle geçip gidecek demektir. Kim neden hayatla, bilimle, uzayla ve bunun gibi konularla uğraşsın?

Diyecekler ki, insanlarda *doğal* bir merak var, işte taş devrinden beri yıldızlara bakıp merak ediyorlar. Ancak bunun sebebi büyük ölçüde bu soruların cevaplanmamış olması, istediğimde o yıldızların her tür bilgisine erişebileceğimi biliyorsam ve bana istediğim kadar ayrıntıyı sunacak makinelerim varsa, hala merak etmeye devam eder miyim?

İnsan için böyle bir *anlamsızlık sonunun* daha muhtemel olduğunu düşünüyorum. Kendini yok etmeyecek kadar akıllı olması muhtemel ama kendini *anlamsızlaştırmayacak* kadar akıllı değil. Bizim Dünya isimli ekosistemde bir yerimizin olması için, burada bir şeyleri yiyip, bir şeyleri üretip, döngüye bir şeyler katmamız gerek. Bilimin nihai amacıysa bizi bu döngüden tamamen kurtarıp, kendine yeten canlılar olarak bundan sonraki maceramıza devam etmemiz gibi duruyor. Bize ihtiyaç duyan bir ekosistem olmadığında, sadece kendi kendimize ihtiyaç duyarak yaşayabileceğimizi sanıyoruz. Yanılıyoruz.